

Milí krúžkaři, pozor!

Ples v roce 2005 se koná již 29. 1., hrát budou Skoroňáci a já se už moc těším na svůj plesový svátek, na Vás a na Vaše přátele, které si určitě přivedete, i na Vaše milé dárečky.

Váš Krúžek

Jubilanti

Zdena Kristová	9. 9. 1944	60 let
Miroslav Konečný	25. 10. 1924	80 let
Drahomíra Kafková	16. 11. 1934	70 let
Ing. Jan Stör	17. 11. 1929	75 let
Helena Grycová	25. 11. 1944	60 let
Ludovík Podhorányi	8. 12. 1924	80 let

Všem jubilantům přejeme mnoho štěstí, pevné zdraví a spoustu příjemných chvil strávených v kruhu přátel ze Slováckého krúžku.

Plánované akce Slováckého krúžku

20. 10.	Havelské hody
10. 11.	beseda u cimbálu
8. 12.	Mikulášská beseda u cimbálu
18. nebo 19. 12.	vánoční vystoupení
20. 12.	vánoční beseda u cimbálu
29. 1.	tradiční Slovácký ples
7. 2.	fašanková beseda u cimbálu

Žhavá novinka

Tak, a teď rychle s Krůžkozorem za nejnovějšími zážitky ze života našich členů! Jedním z nich je ten poslední: naše vynikající, mladá, skvělá, inteligentní a přitom všeho schopná cimbalistka Verunka Divišová nejen že úspěšně dostudovala u nás i v cizině a získala místo na Masarykově univerzitě, ale navíc ke všemu se ke smutku zejména mužské poloviny krůžku **vdala**.

A jestlipak se doneslo k Vaším ctěným uším, co tomu předcházelo?

Mužská část souboru neunesla tíhu jejího rozhodnutí rozloučit se jen tak se svobodou, a tak jejího představitele titl. J. B. napadlo zúčastnit se svíce. Vyrazil tedy (po předchozích zjištěních, že členové krásnější poloviny souboru se sejdou u Kola pod Radnicí) na kýženou oslavu. Přiběhl vyfešákovaný, čistě vymytý a oholen, s krásnou rudou růží v pravici a úsměvem na líci do výše zmíněného sklepa a vřítel se do salonku, míjeje přitom veškeré známé přítomné osazenstvo. Zklamaně se pak vracel, když zbožňovanou Veroniku nenašel... není divu, dotyčná vůbec netušila, že má mít u Kola svícu! Musel tedy vzít za vděk jen postaršími příznivci, a tak růží podaroval – také cimbalistku. Nic však nebránilo dalšímu rozletu: bohatou večeri nemohl sníst, odmítl však nechat si ji zabalit, zato ale poručil láhev vynikajícího vína a strhl tak k oslavě svým výrazným zpěvem i známými fórký všechny ostatní. Jak jinak to mohlo dopadnout, než že někteří ještě absolvovali po skončení u Kola i jiné lokály či bary.

A tak Ti musíme, milá Verunko, říct, že jsme Tvoje rozloučení se svobodou náležitě oslavili (i když bez Tvého vědomí) a Tobě už s novomanželem nezbyvá, než spolu šťastně a dlouho žít. A my všichni Vám oběma do manželství přejeme zvládnutí běhu na dlouhou trať a ve Vašem konání vždy alespoň špetku štěstíčka, a paličkami pěkně hraj na cimbál a ne o hlavu.

P. S.: Tvůj muž si stejně musí ještě pomalu zvykat. Přípitek nad rameny účastníků už zažil na svatbě. A dostali jste samé důležité věci, však se pochlub, i jakési podivné přístroje a ani zelnák nechyběl. Ale stejně jsme Ti všechny tiše záviděly tu krásnou projížďku v historickém kabrioletu Brnem, kdy za Tebou vlál jen závoj... tak takhle jsme si vždycky představovaly vstup do nového života.

(A až si to párkrát zopákněš, ani se nebudeš bát, zaručeně i mamka s taťkou se zbaví nutkavých problémů a nebudou se

muset o svatbě vlastní dcery cpát prášky. Inu, věř starším a zkušenějším.)

Tak moc a moc lásky, štěstí i financí – bez těch to bohužel nejde.

-BR-

Když výše nejmenovaný J. B. nemohl zahrát Veronice na svíci, vynahradil si to alespoň druhý den po obřadu na Nové radnici. Vyděšený výraz ženichův prý nebyl způsoben čerstvým stavem manželským, ale tím, jak se usilovně snažil nešlapat na poněkud dlouhé šaty... -ef-

Setkání slováckých krúžků

Setkání slováckých krúžků z Prahy, Brna a Bratislavy se konalo 12. června, tentokrát je organizoval Slovácký krúžek Bratislava a Skaličané. (Mimochodem – toto neformální sdružení nemá stanovy, není nikde oficiálně zaregistrováno, a přece existuje již přes 50 let!)

Z Brna jsme vyrazili autobusem na Břeclav. Hladce jsme přejeli hranici v Lanžhotě, a protože jsme již v EU, nebyly po nás požadovány žádné osobní doklady ani seznam lidí v autobuse.

Za hranici jsme navštívili poutní místo Šaštín se známým kostelem, první basilikou minor na Slovensku. Odborný výklad historie poutního místa nám poskytl farář v rámci probíhající mše pro poutníky. Vznik basiliky je datován do 17. století a souvisí s válkami proti Turkům, kdy se lidé skrývali v okolních lesích a věšeli si po stromech svaté obrázky. Basilika rostla ze sbírek a její dokončení financovala Marie Terezie. Její syn Josef II. pak kostel poprvé zrušil. Od devadesátých let jsou majiteli salesiáni. Řada bočních kaplí v basilice je v rekonstrukci.

Naše cesta pokračovala a za další hodinu jsme již byli v Bratislavě. V osobním lodním přístavu, poblíž českého lva, nás poprvé přivítali pořadatelé. Spojené soubory pak pokračovaly lodí Martin. Po proudu Dunaje jsme zhlédli výstavbu mostu, montovaného na břehu řeky – most se po smontování pomocí lodě otočí ke druhému břehu. Cestou proti proudu řeky jsme viděli korunovační kostel uherských králů zasvěcený svatému Martinu, hrad jako sídlo prezidenta, naproti němu stojící budovu parlamentu a navazující lužní lesy, které nás doprovázely až k ústí Moravy, nad nímž stojí na strmé skále hrad Děvín. Deštové přeháňky jsme se celou cestu pokoušeli zahnat zpěvem a vhodným občerstvením. Naše snaha byla úspěšná – při prohlídce hradu dokonce svítilo slunce.

Zhlédli jsme zde křesťanský kostelík z poloviny čtvrtého století, pozůstatky domů z doby římského osídlení, expozici nalezených předmětů i 55 m hlubokou studnu a zároveň jsme vyslechli odborný výklad historie tohoto opěrného místa. Dověděli jsme se mimo jiné, že celý kopec je provrtán řadou jeskyní z doby, kdy se zde nacházelo moře, že opevnění hradu nechal zničit Napoleon, a že Ludovít Štúr zde hledal bájný Velehrad z doby Velké Moravy.

Na vrcholu kopce jsme byli přivítáni sladkým rybízákem. Byly vidět Alpy (prý letos teprve potřetí) a Moravské pole. Pozpívali jsme a někteří nadšenci stihli při závěrečném úprku na loď (jeden z našich kolegů odjezd propásl) navštívit nejdůležitější část kopce, čtyřlodní basiliku. Její základy byly objeveny v polovině 90. let minulého století. Do tohoto objevu nemohlo zde jít o významné církevní a tím i správní středisko Velké Moravy, jak tvrdí Pavol Dvořák, slovenský historik, spisovatel a nám sympatický vinař.

Franská kronika popisuje jednu z neúspěšných výprav k východním Slovanům, podle níž se zdejší panovník opevnil v nedostupných hradbách na vysokém kopci v místě zvaném Dovina (tj. místa, kde je daleko vidět do kraje – odtud domněnka, že šlo o Děvín), a tak výprava skončila neúspěšně. Jde o jediný zachovaný písemný doklad z doby Velké Moravy. Ze školních lavic víme, že roku 833 (836?) kníže Mojmir se sídlem na řece Moravě vypudil Pribinu z Nitranského knížectví. Pribina prchnul k Ludvíku Němcovi. Roku 846 Ludvík Němec při trestné výpravě zbavil moci Mojmira a svěřil vládu jeho synovcovi Rastislavovi. Vzhledem k tomu, že Rastislav je slovenské jméno (česky by byl Rostislav), odvozuje z toho Milan Ďurica, profesor dějin střední a východní Evropy na univerzitě v Padově, že mohlo jít stejně dobře o Velké Slovensko, neboť dnes užívaný název Velká Morava vznikl mnohem později. Rovněž listina papeže Jana VIII., kde je Metoděj označen jako moravský arcibiskup, je z pozdější doby. My se spokojíme s konstatováním, že šlo o první společný stát Čechů a Slováků (nebo snad Moravských Slováků) žijících po obou březích řeky Moravy, jejichž jsme potomky.

Vraťme se však k dalšímu průběhu setkání. Čekal nás společný večer v moderní budově Doprastavu. Zde jsme byli přivítáni kyticí, kterou převzala naše umělecká vedoucí. Následovala vydatná večeře. V rámci společné besedy se představila místní cimbálová muzika i mužský sbor a premiéru měl také ženský pěvecký sbor. Víno teklo proudem (i když řada lidí dávala v tuto dobu již přednost vodě), a tak není divu, že zábava nabývala na obrátkách. Na sále převažovaly táhlé písně nad tancem – naše tancechtivá chasa proto strávila část večera odděleně na chodbě, kde bylo příjemně chladněji.

Druhá vydatná večeře byla před půlnoci. Odchod jsme uskutečnili tentokrát bez protestů v 1:30 hodin. Nezkušený řidič nestihl rozjezd autobusů ve 4:00 hod., protože nechtěl kupovat dálniční známku a navíc pobloudil Brnem. Šlo o další ze špatných zkušeností s dopravcem ČSAD Brno-město, a.s. (mimoto přistavil autobus se 43, místo s požadovanými 45 sedadly).

Pořadatelé z bratislavského krůžku se naopak zhostili akce na výbornou. Po loňském setkání v Louce u Znojma jde o další perfektně zajištěnou akci. Budeme mít příští rok co oplácet!

-VL-

... a nakonec slovo do vlastních řad:

Na zájezd se přihlásilo 58 zájemců, z nichž se tři dny před odjezdem odhlásilo deset lidí. Dalších šest zájemců se odhlásilo nebo nedostavilo k odjezdu ve lhůtě kratší než 12 hodin před odjezdem, a tak jejich místa zbytečně propadla. Ti, kterých se tato výtka týká, by měli zpytovat svá svědomí, neboť jejich jednání bylo nefér vůči dalším zájemcům o zájezd a hlavně vůči pořadatelům této akce.

-VL-

Tam, kde se stéká, tam u Mělníka...

tak až tam se podíval dětský soubor Slováček závěrem letošního školního roku. Co tomu předcházelo?

V dubnu 2003 jsme se zúčastnili brněnského regionálního kola Celostátní přehlídky dětských folklorních souborů s pásmem „Pěsničky ze šátečka“. Název a děj pásma zaujal porotu, která nás doporučila na postup na přehlídku dětských souborů z Břeclavska, Hodonínska, Kyjovska a Brněnska. Tam jsme se setkali s dalšími jedenácti vybranými soubory, včetně tří hornáckých. Mezi vítěze patřily soubory Iskérka z Čejkovic, Kyjovjánek z Kyjova a Veličánek z Velké n. V. My jsme skončili na čtvrtém místě – například na Veličánek jsme pro výborný zpěv, přirozený projev a bezchybné nářečí nestačili, v tomto je nepřekonatelný. Krojově jsme snad obstáli dobře, protože brzy po přehlídce jsme v časopise „Folklor“ pod fotografií našich děvčat, vyšívajících hornácké šátky, četli popisku: Děvčata ze souboru Veličánek.

Naše „bramborová medaile“ našla docenění v podobě pozvání o^o FoS Praha do Mělníka na Českou zemskou přehlídku spojenou s festivalem Mělnický vrkoč. Obě akce byly zařazeny do programů výročí 730 let povýšení Mělníka na město Přemyslem Otakarem II. Přehlídky jsme se zúčastnili jako hosté.

A jak dvoudenní pobyt v Mělníku začal, probíhal a končil? To zaznamenala členka Slováčku Hanka Ondráčková:

Do Mělníka je cesta daleká, ale Slováček se jen tak něčeho nelekne a už velice brzy ráno se na tuto cestu vydal. Jelo se a jelo až do Prahy. V Praze už se ani tak nejelo, jako spíš stálo v dopravní zácpě, a tak vznikla první neplánovaná věc – časový

schodek. Ten se nám podařilo částečně dohnat. Přece jsme nemohli jednu ze základních škol a domov seniorů ve Mšeně u Mělníka nepoctit svým vystoupením.

Po dalších vystoupeních to vypadalo, že náš první přehlídkový den už nemůže ohrozit žádná nepředvídanost, ale opak byl pravdou. Ta nepředvídanost nás přistihla v kempu při ubytování. Naším dočasným domovem se totiž měly stát ne příliš prostorně vypadající (a to ve všech třech směrech) dřevěné chatky ve tvaru sudů. Na tom by nebylo nic až tak hrozného, nebýt faktu, že se do nich vyšší polovina souboru nemohla poskládat. Po reklamaci nám naštěstí přidělili aspoň pár prostorných pokojů, do kterých se vešla i primáška muziky Radka. Druhý den probíhal velice dobře. Dokonce nám nestačil náš nabitý program a zatančili jsme si i u soutoku Labe s Vltavou. A nakonec k nám bylo milosrdné i počasí – začalo nám pršet, až když jsme stáli na zastřešeném pódiu. Bohužel už potom nechtělo přestat, tak se náš plánovaný výlet na horu Říp nekonal a místo toho se jelo domů. Vraceli jsme se zvesela, protože jsme dostali pozvání k účasti na dalším vystoupení, a to na 1. MFF v Praze 8, kam se vydáme koncem září.

Hanka přidala ještě pár řádků o naší prázdninové akci:

„Jak se děti soustředí“

Letošní soustředění dětského souboru Slováček probíhalo na konci léta, v pěkném hotelu Vlčina a ještě krásnějším prostředí okolí městečka Frenštát pod Radhoštěm. Sešly se zde děti z mladší i starší taneční složky spolu s muzikou a denně pilně nacvičovaly program, který byl poté k vidění na brněnském MFF. A protože nejde pořád nacvičovat v takovém vedru, sem tam se všichni museli svlažit v místním aquaparku nebo vybourit u nějaké hry či na karnevalu. Ani letošní soustředění se neobešlo bez bodování za pořádek, ale vedle vzorně uklizených pokojů se tady objevila i klukovská prasátka. Nové a originální však byly i karnevalové masky – jistě jste ještě neviděli přerostlou bílou krvinku, nadějného pionýra, vyšlechtěné kočky, ba i mrzáka zničeného z nácviku či dokonce jaro uprostřed léta. A kdo měl poslední večer ještě nějakou sílu, ten se mohl naučit savovat trička.

Na závěr si troufám říct, že se nikdo nenudil, naopak, o zábavu měly postarány jak děti, tak i tetiny.

-p.d.-

Druhá část rozhovoru s Oldřichem Krejčím

V posledním čísle Krůžkozoru jsme v rozhovoru skončili zvolením O. Krejčího stárkem Krůžku. Z knihy zápisů výborových a členských schůzí a valných hromad jsme zjistili, že to bylo na III. valné hromadě dne 12. února 1941. Rozhovor dnes pokračuje dalšími vzpomínkami na dobu válečnou; rozmlouval, pro Krůžkozor zkrátil a poněkud upravil J. M. Krist.

Slyšel jsem, že v té době chodili do Krůžku herci a baletáci z Národního divadla brněnského, ale také že se tam občas objevil i Halas, básník, a jiní takoví.

Ano, protože byly zakázané normální zábavy, tak si mnozí intelektuálové Brna považovali za čest být pozvaní do Slováckého krůžku.

Tehdy byl výborný houslista, nějaký Jarka Štěpánek, hrával v brněnském divadle, v opeře, měl jednu koncert – to už ale bylo po válce – a měl pozvaného nějakého francouzského houslistu. Bylo to ve velkém sále Stadionu a současně probíhal Krůžek vedle ve sloupovém sále. A v sále najednou slyšeli v tom přednesu koncertu nějakou harmonii, která tam pronikala (tam byly jenom varhanovité závěsy), tak nás upozornili, jestli bychom mohli být do skončení programu potichu. Vyhověli jsme. Ale Jarka Štěpánek přišel do Krůžku a zahrál si na postu primáše. Přišel i s tím Francouzem, ten byl velice překvapený, a Štěpánek potom několikrát přišel do Krůžku a primášoval.

Jak to bylo se Slováckými akademii?

První vystoupení uspořádal Ůlehla se svou manželkou, rozenou Marynou Hradilovou z Moravan u Kyjova. Vzniklo to tak, že Maryna měla v Hradci Králové taneční školu a kromě klasických tanců nacvičovala tance slovanské a slovácké. Ůlehla přišel do výboru Krůžku s návrhem, jestli by několik chlapců z brněnského Krůžku nebylo ochotných jet do Hradce a s tamními děvčaty účinkovat při vystoupení. Nazvala to tenkrát Národ v písni a tanci. Oznámili nám to potom v Krůžku a přihlásili se Zábelka, Vlača Klusák, Metud Hluchý, já, Martin Miškerík, asi šest nás bylo. A muzika jela, samozřejmě, s Nedbálkem, primášem, a Běhunkem, cimbalistů. Přijeli jsme do Hradce, měli jsme hned zkůšku ještě odpoledne, a večer bylo vystoupení. No, bylo to nad očekávání velice příznivě přijaté. A bylo ještě další vystoupení odpoledne a večer v Hradci.

Tehdy ale Slovácký krůžek... Úlehla se tehdy hodně zdržoval v Hradci, takže nevěděl, co se v Krůžku připravuje. A Krůžek už připravoval nějaké vystoupení, ještě nevěděl, jak to nazvou, a připravoval to celý výbor – Kozáček, starosta, Arnošt Budík, Jura Prášek, Alfréd Vondráček, profesor Kolaja a Jan Poláček, co sbíral písničky do toho zpěvníku Slovácké písničky. A tak se rýsovala už ta Slovácká akademie, a když se to Úlehla dověděl, tak se velice rozčilil a nařkl Krůžek, že ukradl jeho myšlenku. A s Krůžkem se rozešel. Ale tady, v té poslední jubilejní publikaci Krůžku je uvedené, že ty akademie organizoval Úlehla, to se nezakládá na pravdě. To už Úlehla začal připravovat svůj vlastní soubor, jak se to jmenovalo – Moravský taneční a pěvecký sbor. A Slovácké akademie připravoval výbor Krůžku.

Dotaz na osobnost Jury Práška (dlouho působícího hospodáře Krůžku a znalce horňáckého folklóru předválečných, válečných i prvních poválečných let).

Jurka Prášek měl sestru Arnošta Budíka. Arnošt Budík, to byla skutečně osobnost v Krůžku. Ten znal jednak kroje, tance i zpěvy.

Jak to s tím Budíkem bylo?

Za první republiky, to se študovalo, to se říkalo „věční studenti“. A on byl jeden z nich. Byl takový bohém, jak se říkalo, on s manželkou žili pro folklór. Vzali za úkol, že projdú československou hranici, že poznají život v každé téj moravskoslovenské vesnici. A to bránilo tomu, aby dostudovali. Ale stali se z nich skutečně výteční znalci národopisu.

A jak to bylo s Budíkem za války a po válce?

Za války – vysoké školy byly zavřené, tak nemohl studovat. A po válce už také nedostudoval. Ale byl v Krůžku Karel Pokorný-Latečka z Hluku, který nemohl za války dostudovat jako další právníci a lékaři, těm se umožnilo ve zkrácených semestrách po válce ukončit studia. Taky Karel Pokorný-Latečka měl promoci na právnické fakultě a my z Krůžku se tam vypravili v krojích. A shodou okolností tam byl tehdy taky ~~krojovaný~~ Tomáš Holomek, cigán ze Svatobořic, který získal vysokoškolský diplom.

Já jsem někde slyšel, že ten Budík byl zavřený nebo byl v odboji nebo něco takového.

V odboji byl, to byla skupina, nevím jaká. Po válce se kdekdo oháněl odbojem. Já s Jarošem Myslivečkem jsem byl taky napojený v odboji, to byla příčina, že jsem šel na operaci, na

kerou jsem nemusel jít. Když se prozradila ilegální skupina ve Zlíně, jednou v noci tam bylo zatčených asi 270 lidí, když jsem se to dověděl, tak jsem přinesl zprávu Jarošovi Myslivečkovi, kterému jsem dělal spojku mezi Zlínem a Brnem. On řekl: Oldřichu, co budeš dělat? Já říkám: Já nevím, ale vím, že do Zbrojovky se už nemůžu vrátit. Co kdyby některý prozradil nebo řekl moje jméno, tam stačilo zavolat člověka do kanceláře a zavřít a už bylo. Tak řekl, pod' se mnú. Šli jsme do suterénu na Vyhlídce, tam byla okresní nemocenská pojišťovna, kde byl Jaroš zaměstnaný. Tam byl nějaký lékař a ptal se, co mně chybí. Já jsem mu řekl, že kdysi mě píchalo v pravém boku. Už dávno někdy. Slepé střevo! Týdeň maród. Když jsem přijel dom, sestra se znala velice dobře s doktorem Švarcem, to byla typická osobnost v Kyjově. Uplynul týden, uplynulo deset dní, já jsem furt nenastupoval a sestra mně řekla, já ti domluvím schůzku s doktorem Švarcem. Věděla, o co jde. Přišel jsem k doktorovi Švarcovi. Jeho typická ordinace vypadala tak, že si pozval naráz šest chlapů, jednoho vyslyšal, poslouchal na zádech, a s druhým mluvil: co dělá tvůj tata? On odpovídá: Jel orat. A on povídá: Tebe se neptám, to se ptám tam teho! Taková byla jeho ordinace. Mě si nechal nakonec. Řekl jsem, o co jde, a on – půjdeš na operaci. Měl basový hlas. Já jsem mlčel, on napsal lístek a řekl mně: S tím sa hlas zítra v nemocnici U svatěj Anny. Já jsem mu řekl: Pane doktore, já bych radši šel do Úrazovky, protože tam jsem měl známého doktora Stryju, chodil do Krůžku. Běž si kde chceš! Tak jsem v pondělí ráno jel do Brna, obhlédal jsem svůj kvartýr na téj ulici, jestli tam už není někdo, kdo by čekal, jestli se tam objevím. Pak jsem šel do tej Úrazovky. Na vrátnici jsem se ohlásil, poslali mě kdesi do druhého poschodí, shodou okolností jsem na chodbě potkal doktora Stryju. Oldřichu, co tu hledáš? Tak jsem mu to vysvětlil. Já tí to vyřežu. A tak jsem mu řekl, že to není tak jednoduché. Tak jsem tam ležel, měl jsem úplně jiné datum narození, jiné jméno, a byl jsem operovaný na slepé střevo.

Jak to bylo se zpíváním v rozhlase?

O zpívání v rozhlase je známo, že už bylo v dávných dobách, snad 1929. Já když jsem začínal v těch válečných letech, roku 41, krůžky – to bylo velice zajímavé – byly povolené na základě osobní známosti dr. Kozáčka s tehdejším advokátem, jak on se jmenoval, nevím, on byl za protektorátu starostů města Brna. Oni se znali z advokátní praxe, jako přátelé, všem před válekú to nevadilo, že

Češi, Němci se občas scházeli v dobrém. Potom, když byly zakázané veškeré české spolky, tak asi na přimluvu dr. Kozáčka Slovácký krúžek měl povolenou činnost. Ale podmínkou bylo, že to nesměla být obyčejná tancovačka, že to muselo být jako vzdělávací kulturní spolek. Tak se ty krúžky odbyvaly tak: byl napsaný program celého krúžku, který musel být předložený policejnímu komisařství, a na tem krúžku byli vždy dva policajti, jeden Čech a jeden Němec. A shodou okolností se stalo, že tehdy byl členem Krúžku jeden, jméno si nevzpomenu, byl z Hodonina, ale chodil do Krúžku a byl delegovaný jako český policajt s tím německým, ale jako člen Krúžku, tak tam chodili. A ti dbali na to, aby byl dodržený program. Program byl: starosta zahájil krúžek, přivítal přítomné, muzika zahrála Bánovce, a teď podle programu ohlásili – budeme nacvičovat tanec sedláckú, ukáže nám ji Arnošt Budík s paní Budíkovou, podruhé to bylo – budeme dnes nacvičovat podlužáckou vrtěnou, potřetí to bude další tanec, hucká, skočná – taky se začala nacvičovat kyjovská skočná. Tá byla úplně už zapomenutá, objevila ji Maryna Úlehlová-Hradilová v některých dědinách okolo Kyjova, a právě tam tehdy se začala nacvičovat. Ještě před tím, než se začaly nacvičovat tance, byla přednáška, třeba o krojách, to přednášela paní Úlehlová-Tilschová, o architektuře slovácké architekt Polášek, o podlužáckých krojích Dostál, doktor, o písni Úlehla často, hodně přednášek, které tam odpřednášel, jsou v jeho Živé písni. Tak se stalo, že tím přísným dodržováním průběhu toho večera se nakonec ukázalo, že tady byla perfektně vycvičená řada mladých lidí, znalých slováckých tanců. To právě vedlo výbor k tomu, že už začali uvažovat o uspořádání té Lidové či Slovácké akademie. Akademie se skutečně provedla v Besedním domě, protože Němci už zabrali Stadion komplet, a taky jsme byli v Kyjově, ve Vracově, v Otrokovicích, ve Zlíně, v Hodoníně. Když jsme byli ve Zlíně, tehdy se to nějak doneslo na Podluží a tam dojel celý vlak krojovaných lidí z Podluží. A když jsme měli závěrečný verbuňk Padá rosenka, vtrhlo asi padesát chlapců z Podluží v červenících, verbovali s nama a ten verbuňk nebral konca. Veliký kinosál, tam bylo 3000 míst, nabitý a stovky lidí ještě stály v postranních uličkách. To mělo ohromný úspěch.

Na besedě s Milanem Křížem

Po druhé světové válce, v roce 1947, se mezi slovenskými studenty, kteří začali chodit do Slováckého krůžku, objevil také Milan Křížo z Hrochoti pod Poľanou. Tento později svérázný zpěvák a jedinečný interpret písní svého rodného kraje se v krůžku seznamoval s bohatým moravským folklórním životem. Zde také přišel se svými krajany na nápad založit v Brně po vzoru Slováckého krůžku podobný krůžek slovenský. Nakonec z toho sice nebyl krůžek, ale vysokoškolský folklórní soubor Poľana, který ostatně letos slaví 55. výročí svého založení. Má tedy i Poľana vlastně původ v krůžku. S Milanem Křížem jsme si nad pohárkem hrochoťské režné v jeho zvolenském bytě povídali o jeho krůžkařských létech, o jeho cestě za lidovou písní, o Poľaně a jejím lidu, lidu špatnokrásném, jak jej sám zpěvák charakterizuje, žijícím ve vesnicích i na lazech, rozložených na jejich svazích, o tom všem, co Křížovi učarovalo na celý život. Prof. ing. Milan Křížo, DrSc., si získal věhlas ve vědeckém světě zejména svým bádáním v oblasti lesnické botaniky, kde se zaměřoval především na pylovou analýzu a květy dřevin. Při vši úctě k tomuto vědnímu oboru ovšem lze říci, že by mu jen stěží zajistil takovou popularitu, jako jeho alter ego, v němž byl, je a zůstane, jak sám říká, „dědinčan“ z Hrochoti pod majestátnou Poľanou, dědinčan v širokých konopných gatích, s vybíjaným opaskem a nezbytnou černou kabaňou přes rameno, dedinčan, který si svým drsným karpatským hlasem dokáže před muzikou bohatýrsky „rozkázat“ stovky vrchárských písní.

„Já vlastně nemám v Podpoľaní tak úplně domovské právo, byť jsem se tam narodil,“ začíná Milan Křížo rozkrývat taje své cesty za folklórem. „Otec totiž pocházel od Lučence a na Hrochoť přišel jako četník – žandár, jak se jim tu říkalo. Ostatně, byl tam mezi četníky sám Šlovák – ostatní všichni byli Češi. A ti četníci zde, v tomto kraji zbojníků, byli velmi potřební. V sobotu, hlavně když se chlapi opili, totiž bývalo ve zdejších dědinách normální, že tekla krev. Ani u nás na Hrochoti nebylo neděle, aby se někdo nepobil. Proto byla dříve četnická stanice v každé vesnici pod Poľanou. A díky tomu jsem se vlastně na Hrochoti také narodil.“

„Jak jsem se dostal k lidové písní? Hrochoť byla v době mého dětství – a narodil jsem se již před sedmasedmdesáti lety – synonymem pro chudobu. Velkou chudobu. Když měli moji dětští kamarádi doma kravku, chodívali již od útlého věku pást, když

neměli nic, nebo jen kozu, tak je sebrali na jaro sloužit do vedlejší vesnice... Ale přesto se všude zpívalo. A já ty písně poslouchal, přímo hltal, chytily mne za srdce – neexistovala na Hrochoti písnička, kterou bych neznal; a už jako mladý gymnazista, primán, jsem si je začal zapisovat. Samozřejmě bez not, jen texty, ale melodie jsme měl zapsané přímo v hlavě. Připravil jsem z těch „sběrů“ dokonce i „monografii“ Ludové slovenské piesne z Hrochoti. Mám to ještě někde schované... Potom mi bratranec daroval starou heligonku, a tak jsem si písničky začal i přehrávat. Hltal jsem také národopisnou literaturu, pokud se mi, samozřejmě, dostala do rukou. Kdysi, ve čtyřicátých letech, mne zaujala brožura Národopisný priezrkum slovenského ľudu, v níž se psalo, jak to dělat – čeho si všimat, např. jak vypadá dům, půdorys, rozmístění místností apod. I díky ní jsem byl odhodlaný studovat národopis. Naneštěstí – či na štěstí, kdo to dnes ví – tento obor nebyl v době po mé maturitě v Bratislavě otevřený. No a kamarádi, kteří taky moc nevěděli co a jak, navrhli: Pojdme do Brna na lesnickou. Tak jsem taky šel.“

A právě Brno Vás folklórně proslavilo, není-liž pravda...

„Do Brna jsem přišel v roce 1947. A hned mne vzalo za srdce – ty jeho folklórní krúžky, tam se seskupovala celá Morava. Pro mne to však byl hlavně Slovácký krúžek, kam mne uvedl profesor Jan Húsek. Já jsem ho tenkrát neměl moc rád, protože byl čechoslovakista, ale teď si ho zpětně nesmírně vážím a rád bych se znovu dostal k jeho práci Hranice mezi zemí Moravskoslezskou a Slovenskem. To je to, co já teď zastávám: To, že Morava a západní Slovensko jedno je. Sice přejdete hranici, ale kulturní rozdíly jsou minimální...“

Všechny ty moravské písně mi byly blízké, svým rytmem mne ovšem nejvíce zaujaly verbuňky. Před krúžkařskou muzikou jsme si ale často „zarevali“ aj slovenské... My, co jsme se na krúžku scházeli ze všech koutů Slovenska, jsme ovšem záhy začali uvažovat o krúžku či souboru slovenském. A tak jsme založili v Brně Pořanu – vysokoškolský folklórní soubor. Písnička mne tedy držela i během mých brněnských studií, byť jsem se v Pořane více věnoval tanci a choreografii. Jednou jsem ale na nějaké folklórní soutěži zazpíval písničku z Hrochoti. V porotě byl Jaroslav Jurášek, dramaturg čerstvě založeného Brněnského rozhlasového orchestru lidových nástrojů (BROLN), kterému se můj zpěv velice zalíbil a který mne také pozval k účinkování

v tomto tělese. A já jsem tak díky BROLNu začal vstupovat do povědomí... V BROLNu tehdy zpívali Jarmila Šuláková, Jožka Severin, potom přišli o pár let mladší bratři Luboš a Dušan Holí a to vše mi zájem o písničku ještě utvrzovalo...“

Větší část své profesní kariéry jste ale strávil ve Zvolenu...

„Ruské tanky v roce 1968 jsem ještě zažil v Brně, ale někdy v té době jsem dostal nabídku docentského místa na Zvolenské univerzitě. Kdyby ta univerzita byla v Košicích či v Bratislavě, nikdo mne tam nedostane, ale že to bylo do Zvolena, do mého rodného kraje pod Poľanu... Bylo to těžké rozhodování. V Brně jsme měli úžasnou partu lidí kolem písniček, a taky botanicko-lesnickou společnost. Na druhé straně se mi nabízelo neuvěřitelně široké pole působnosti: jednak bádát na Poľane – botanika, lesy..., jednak žít mezi podpoľanským lidem a jeho folklórem, možnost skloubit svoji profesi s písničkou... A to nakonec zvítězilo. Ostatně, i kdybych se znovu narodil, nedovedu si nic hezčího představit, než prožít život v této pozoruhodné dvojkombinaci – v kráse přírody a kráse písničky.“

Jaká vlastně je ta podpoľanská píseň, kde má své kořeny...

„V Podpoľaní bylo velmi rozšířené salašnictví, a to mne již od mého útlého dětství nesmírně zajímalo. Mohl jsem navíc detailně pozorovat, jak vše probíhalo, znal sem, jak se jmenovaly všechny ty nástroje a technologie zpracování ovčího mléka... Salašnictví, to byla také ta nejkrásnější ukázka symbiózy člověka a přírody. Valach byl na „košari“, vzdálen řadu kilometrů od vesnice, tak co sám: všiml si ptáků, stromů, viděl spojitost v samotě stromu a sebe... A pak tam nahoře vysoko Poľana...“

Poľana, Poľana, celá si zoraná, chlapi mňa zorali, keď sa pasovali...

Mnoho písniček zpívá pastýř o Poľane. Typickým pastýřským nástrojem byla píšťala o šesti dírkách a fujara, a to už samo o sobě zakládalo na zvláštní melodii a písni, které vycházejí ze specifické melodiky a stavby píšťaly a fujary. Písni pastýřů, valachů, tklivé balady o tom, že někoho zabili, to jsou pro mne opravdu nejdražší písni, které mému naturelu nejvíce seděly. Zajímavé jsou také pomalé táhlé zbojnické balady. Hrochoťská a vůbec podpoľanská píseň tedy vychází z „vrchárského“ způsobu života valachů, zbojníků, lesních dělníků...

Co je ovšem také pod Poľanou parádní, to jsou rozkazovačky. Typicky chlapská záležitost. Chlapi stáli před muzikou

a rozkazovali si písně. Muzikant tahal jednu melodii i hodinu, dokud mu někdo nezazpíval jinou. To se pak „frajeři“ ukazovali. Každý rozkazoval svoji, předbíhali se, mělo to fantastický náboj. Ovšem rozkazovačky souvisejí především s lidovou cikánskou muzikou. Na velké většině vesnic v Podpořaních totiž byli muzikanty cikáni. A tito cikáni se dokonale šili s místním prostředím. Živili se kovářstvím, pásli kozy, dělali hračky, mlátili kladivy různého průměru do žuly – lámali kámen – a pak vzali do rozdrásaných rukou housle, z nichž se linuly ty nejkrásnější melodie. Typické, hlavně pro Hrochoť, bylo to, že cikánská muzika měla dva primáše. Nebylo to jako jinde, že druhý primáš „chytá“ terc, zde si každý hrál svoji základní melodii a „obaloval ji ciframi“. Často se proto stalo, že se někdy harmonicky nesešli a v melodii pak došlo k disonanci, k „falšu“. Ovšem kdyby v jejich hudbě to falešné nebylo, tak by to chybělo. To tam musí být, když to tak cítí! Oni se nesešli a s člověkem to až zatřásl...“

Ve svém vyprávění ovšem hovoříte v minulém čase...

„Bohužel. Dříve se podle nápěvu písničky dalo poznat, odkud je, z které vesnice. Rozdíly byly malé, ale byly. Teď jsou soubory a muziky všechny na jedno kopyto. Vzájemně se poslouchají, primáši se více líbí nápěv druhého, tak jej převezme a hraje. Hudební specifičnost vesnic se ztrácí, částečně zachována zůstala snad již jen na Horehroní. Tam pak především v Čiernem Balogu. Cigánská balocká muzika se nedá s ničím splést. To je skvost, něco úžasného. Má šmrnc, i když třeba něco kopíruji...“

I na Podpořaních však existuje jedna výjimka. Když zemřeli mí kamarádi, kteří hráli tu typickou a jedinečnou hrochoťskou muziku, již udával ráz primáš Ján Berky-Paláč, muziku, jež natolik uchvátila třeba i Karla Plicku, myslel jsem si, že se hrochoťský hudební svéráz nadobro ztratí. Ale Marcel Berky-Paláč, vnuk onoho pověstného Jána, oživil hru svého děda. Nevkládá do hry žádné modernější prvky, hraje vše tak, jak to bylo dříve: dva primáši, kteří se spolu předbíhají, specifická hrochoťská kontra s důrazem na třetí době – hrochoťští kontraši musí trošku zaostávat za rytmem..., prostě, Marcel vede hrochoťskou muziku za správný konec. Dalo by se říci, že v lidové kultuře existují stejné skvosty jako v přírodě, jako ty, které zde chráníme v rámci Chráněné krajinné oblasti Pořana. A takovýmto skvostem je právě hrochoťská muzika. A pak také, abych nezapomněl, hrochoťské svatební ženské písně a trávnické, ty už

však, na rozdíl od muziky, mizí – ženy už nechodí hrabat seno jako dřív. To když se vracely, jedna začala a už se písničky nesly krajinou.“

Lidé už s přírodou, a to i na vesnici, žijí méně, protože většina z nich nehopodaří, nechová ovce či krávy... Nepůsobí to zpětně i na píseň, na to, že je umlklá, zatichlá, že se ve vztahu k ní zpětně odráží ztráta sepětí s krajinou?

„Jistě. Píseň je spjatá s životem člověka v krajině, a když sepětí člověka a krajiny skončí, skončí i lidová píseň. Proto také ta píseň, o kterou nám jde, vznikala jenom na vesnici. Např. ta naše dlouhá a jedinečná Hrochofská dolina, do níž se chodilo za prací do lesa či na louky pěšky, denně deset i patnáct kilometrů – sice zde také jezdila úzkokolejka, takže se někdy lidé mohli svézt, častěji to ale museli šlapat pěšky – je tak rozvlečená, tak ji někdy „veru neprejdem ani do večera“. Na jedné straně zazní v té písni okouzlení krajinou, na druhé povzdech, co mne zase čeká... Vůbec, lidé tady byli odřezaní, izolovaní, a když se o půdu a přírodu nestarali, byli odsouzeni k záhubě. Život zde, to byla dřina. Chlapi brzo vstávali, šli „do hory“, kde se živili dřevorubectvím... Sice se užívali, ale museli tvrdě pracovat od rána do noci a v noci třeba spát v lese jen v nějaké boudě... Nelze se divit, že lidé odtud odcházeli za lepším živobytím – před válkou do Ameriky, do Argentiny, poté do měst. No aby se jim lehčí život víc nelíbil... Ale ten lehčí život jaksi písni nepřije. Dnes už se na vesnici moc nezpívá. Spíš jen příležitostně, anebo když se někdo opije... Změnil se život, ale stojí za to vynaložit maximální úsilí, aby písnička zůstala zachována. Naštěstí bude asi vždycky existovat skupina lidí, která k ní bude inklinovat, lidí, kteří znají její hodnoty, váží si jich, věnují se jim, bádají v nich a obohacují si tím svůj vnitřní život.“

S Milanem Krížem besedoval Václav Štěpánek

Krůžkozor

Za podpory Magistrátu města Brna vydává Slovácký krůžek v Brně.

Vychází zpravidla čtyřikrát ročně.

Je též publikován na internetové adrese www.kruzek.cz.

Príspevky posílejte na adresu vlinhart@bvk.cz nebo je předejte členům úboru.

Odpovědní redaktori Václav Linhart a Eva Podbrdská.

Náklad 200 výtisků.
